

Principes van de straatnaamwijziging te Gent

Dit artikel werd, op uitdrukkelijk verzoek van Prof. Dr. H. DRAYE, geschreven in mei 1979. Het steunt enerzijds op inzichten verworven tijdens een wetenschappelijke carrière die, sinds 1943, bijna geheel gewijd was aan de studie van plaats- en persoonsnamen en van de Nederlandse taalgeschiedenis. Hoogtepunten daarin waren de publicatie van mijn Toponymisch Woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (vóór 1226) (Brussel, 1960), van mijn Corpus van Middelnederlandse teksten (tot en met het jaar 1300) ('s-Gravenhage, 1977). Speciaal wat Gent betreft, dient daaraan toegevoegd te worden mijn Gents vroegste geschiedenis in de spiegel van zijn plaatsnamen (Antwerpen, 1954) en mijn Geschiedenis van Oostakker en Sint-Amandsberg tot 1794 (Oostakker, 1974). Anderzijds zijn in dit artikel ook de praktische ervaringen verwerkt, opgedaan tijdens mijn werkzaamheden als lid van de Gentse straatnamencommissie. Deze commissie, ingesteld door het College van Burgemeester en Schepenen op 2 mei 1977, werd belast met de studie van de straatnamen en had als specifieke opdracht, verantwoorde alternatieven voor te stellen voor twee- of meermaals voorkomende straatnamen. De leden waren: stadsarchivaris Dr. Johan DECAVELE, Gaston HEBBELYNCK, Michel STEELS en ik zelf. Joris DE ZUTTER, werkzaam op het Stadsarchief, werd als secretaris aan de commissie toegevoegd. Bij het uitwerken van de alternatieven werden tevens delegaties van de verschillende deelgemeenten geraadpleegd. Het eindrapport van de commissie, dat in november 1978 werd voltooid, heeft uiteraard slechts het karakter van een advies. De hier uiteengezette principes binden bijgevolg in niets het Stadsbestuur van Gent.

* * *

De Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie werd opgericht in 1926. Zij had oorspronkelijk alleen een zuiver wetenschappelijke opdracht: de bevordering van de naamkunde en de dialectologie. In 1942 werd haar daarenboven door het Ministerie van Binnenlandse Zaken een adviserende bevoegdheid toevertrouwd

inzake straatnaamgeving en straatnaamwijziging. Voortaan waren alle gemeentebesturen die nieuwe straatnamen wensten in te voeren of bestaande te wijzigen, ertoe gehouden het desbetreffende dossier via de gouverneur van hun provincie voor te leggen aan de KCTD. Deze bestaat uit een Vlaamse en een Waalse afdeling. Een door de afdeling aangewezen lid—lange tijd was dit J.L. PAUWELS, in 1971 opgevolgd door Robert VAN PASSEN—nam inzage van het dossier en stelde een advies op met eventuele voorstellen tot verbetering, evenwel na het oordeel van de afdeling ingewonnen te hebben als er echte problemen oprezen. Het advies werd via dezelfde weg aan het gemeentebestuur toegestuurd. Hoewel het niet bindend was, werd het niettemin meestal opgevolgd.

Reeds in de *Handelingen* van 1944 publiceerde Jozef LEENEN richtlijnen inzake straatnaamgeving en straatnaamwijziging, die zijn persoonlijke opvattingen vertolkten⁽¹⁾. Geleidelijk groeide binnen de Commissie een consensus, hoewel over sommige punten meningsverschillen bleven bestaan. Van de gevolgde regels publiceerde zij in de *Handelingen* van 1960 een bondig overzicht, dat niet altijd strookt met wat LEENEN had voorgeschreven⁽²⁾.

Een lawine van straatnaamveranderingen schoof over België nadat, tengevolge van de fusiewet, met ingang van 1 januari 1977, haast alle bestaande gemeenten waren afgeschaft en groepsgewijze tot nieuwe entiteiten samengevoegd. Zo bv. kreeg Gent, dat in 1965 al Desteldonk, Mendonk, Sint-Kruis-Winkel en delen van Oostakker, Zaffelare, Kluizen en Drongen had geannexeerd, er nu nog Wondelgem, Mariakerke, Drongen, Afsnee, Sint-Denijs-Westrem, Zwijnaarde, Ledeberg, Gentbrugge, Sint-Amandsberg en Oostakker bij. Het huidige Gent omvat dus 14 vroegere gemeenten met nog delen van twee andere vroegere gemeenten.

Een van de nare gevolgen van de fusies was dat binnen de nieuwe gemeenten telkens een aantal gelijknamige straten voorkwamen. In het nieuwe Gent bv. zijn een 600-tal homoniemen of homofonen ontstaan. Vaak zijn ze volkomen aan elkaar gelijk, bv. 9 Kerkstraten, 6 Kapellestraten, 6 Kouterstraten. Soms is de spelling weliswaar verschillend, maar de uitspraak dezelfde, hetgeen via de telefoon op

⁽¹⁾ J. LEENEN, Theorie en praktijk van de straatnaamgeving, in: *Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie* 18 (1944), 147-202. — Afzonderlijk in de reeks *Toponymica* nr. 10 (1946).

⁽²⁾ Regels voor de schrijfwijze van de straatnamen, *ibidem* 34 (1960), 333-335.

hetzelfde neerkomt, bv. 2 Eikstraten en 1 Ijkstraat. Soms verschijnt een en dezelfde naam nu eens in standaardnederlandse, dan weer in dialectische vorm, zodat ze bij dialectische uitspraak gelijkkluidend worden, bv. 6 Molenstraten en 2 Meulestraten. Heel vaak zijn er slechts minieme verschillen, hetzij in spelling, hetzij in uitspraak, zodat bij minder verzorgd schrift of bij vlug spreken verwarring haast onvermijdelijk is, bv. 3 Boomstraten en 1 Boonstraat, 2 Brugstraten en 1 Burgstraat, Nederscheldestraat naast Neerscheldestraat, Busstraat naast Bosstraat en Buisstraat, Heistraat naast Heiststraat, Hopstraat naast Hofstraat, Keurestraat naast Keuzestraat, Meersstraat naast Meirestraat en Neerstraat, enz. Soms vormen de zinverwante woorden *straat* en *laan* het enige verschil, en hoe gemakkelijk worden deze niet met elkaar verward. Zo bv. heet op de kaart van Gent door MERCHERS (1977), de Galgstraat te Wondelgem Galglaan, net zoals de Galglaan te Sint-Pieters-Aalst. De Kolegemstraat te Wondelgem heet er Kolegemlaan, net zoals de Kolegemlaan te Mariakerke. Aldus zijn er bv. 4 Guido Gezellestraten naast 2 Guido Gezellelanen en nog 2 Guido Gezellepleinen, 4 Koning Boudewijnlanen en 2 Koning Boudewijnstraten. Het aantal homoniemen wordt nog aanzienlijk groter door de gewoonte, bij straatnamen genoemd naar een persoon, de voornaam van deze persoon weg te laten in de omgangstaal. Aldus worden bv. Albrecht Rodenbachstraat en Georges Rodenbachstraat, Walputstraat en Hendrik Waelpstraat gelijkkluidend.

Voor de post is het nog niet zo erg, omdat de oude postnummers voorlopig nog niet vervangen worden. Voor de administratie is het al iets erger, omdat het grondgebied van het reusachtige groot-Gent herverdeeld werd in districten afgebakend door verkeerstechnische grenzen zoals spoorwegen, kanalen enz. Ook binnen deze nieuwe districten kunnen straatnamen meermaals voorkomen, bv. Orchideestraat naast Orchideeënstraat binnen het district Sint-Amansberg.

Bijzonder nare gevolgen heeft de straatnaamhomofonie voor brandweer, ambulance, enz.

Overall hebben de nieuwe gemeentebesturen zich beijverd om de ontstane straatnamenhomonymie door straatnaamwijziging weer weg te werken.

Te midden van de fusieperikelen werd de wetgever zich al spoedig bewust van het gevaar, dat in vele gemeenten de straatnaamvervangingen willekeurig en regelloos zouden verlopen. De noodzaak van een wettelijke controle drong zich op.

Bij decreet van de Cultuurraad voor de Nederlandse Cultuurgemeen-

schap van 28 januari 1977, gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad van 7 april 1977, werd een Koninklijke Commissie van Advies voor Plaatsnaamgeving opgericht. Deze bestaat uit een centrale commissie, die een raad van beroep is, en vijf provinciale commissies. De provinciale commissie verkrijgt adviserende bevoegdheid inzake straatnaamgeving; haar advies is bindend inzake straatnaamwijziging.

De samenstelling en werking van de provinciale commissies en van de centrale commissie werd geregeld bij Koninklijk Besluit van 10 februari 1978, gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad van 11 maart 1978.

De nieuwe regeling impliceert dat de Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie haar adviesbevoegdheid verliest.

Aan de nieuwe regeling zijn voordelen en nadelen verbonden.

Straatnaamgeving en straatnaamwijziging vergen een grondige kennis van de lokale toponymie en de lokale geschiedenis. Straatnamencontrole veronderstelt meer dan toezicht op spelling en taalzuiverheid. Om over de deugdelijkheid of ondeugdelijkheid van het werk van lokale straatnaamgevers te kunnen oordelen, zou een centrale instantie dienen te beschikken over een volledig stel geschiedenisboeken van alle gemeenten en over een alomvattend toponymisch woordenboek van het gehele Vlaamse landsgedeelte. In beide opzichten zijn we van die ideale toestand nog zeer verre verwijderd. Inzake toponymie moeten wij ons, afgezien van mijn Toponymisch Woordenboek dat de oudste periode (tot 1225) bevat, behelpen met het Woordenboek der Toponymie van Westelijk Vlaanderen door DE FLOU en met een aantal lokale monografieën, doorgaans proefschriften, waarvan slechts weinige uitgegeven zijn⁽³⁾. Zelf heb ik al veel materiaal verzameld voor een woordenboek van de oudere toponymie van Oost- en Zeeuws-Vlaanderen. Bij gebrek aan de nodige voorstudies en materiaalverzamelingen is een provincie toch nog gemakkelijker te overschouwen dan het gehele Vlaamse landsgedeelte.

In de nieuwe regeling schuilen echter ook grote gevaren. Zullen de provinciale commissies kunnen weerstaan aan de verleiding om voor hun eigen gebied aparte voorschriften uit te werken, die verschillen van provincie tot provincie? Dit gevaar is bijzonder reëel. De regels, die door LEENEN resp. de KCTD zijn opgesteld, zijn immers

⁽³⁾ Het toponymisch materiaal dat in de nagenoeg 200 onuitgegeven dissertaties en licentieverhandelingen vevat is die in de vier Belgische Universiteiten werden afgevoerd, werd bruikbaar en overzichtelijk gemaakt door het Corpus Molemans-Thiry, waarover laatst in *Naamkunde* 10 (1978), 396-397.

niet beredeneerd en zijn, bij nader onderzoek, voor een deel in tegenpraak met de toponymische realiteit. Al te zeer verraden zij dat de geleerden, door wie ze werden geformuleerd, persoonlijk een te oppervlakkige ervaring hebben van plaatsnamenstudie. De argumenten zijn te zeer gezagsargumenten. De embryonale voorschriften, vervat in het decreet, verschaffen een nog veel smaller basis. Dat de toponymie, als bron voor de straatnaamgeving, in het genoemde decreet van 28 januari 1977 pas op de derde plaats vernoemd wordt, na de plaatselijke geschiedenis en na het kunst- en cultuurleven—de volkskunde verschijnt op de vierde plaats—is iets wat met verstomming slaat. Het is net alsof de straatnamen geen plaatsnamen zijn.

In onderhavig artikel worden de principes meegedeeld en toegelicht die door de Gentse straatnamencommissie in acht genomen werden bij het uitwerken van haar voorstellen. Ze mogen dienen om een discussie uit te lokken en zo mogelijk tot een interprovinciale consensus te leiden.

1. Doelstelling.

Gelijke, gelijkkluidende (ook in de dialectische uitspraak), bijna gelijkkluidende (vooral via de telefoon) of bijna gelijk gespelde namen (die bij slordig schrift of bij verminking door bv. nederlandsonkundigen gemakkelijk met elkaar verward worden) dienen te worden gediversifieerd. Voorbeelden van homonieme, homofone of bijna homofone straatnamen te Gent werden hierboven al opgesomd. Ook straatnamen die enkel verschillen door *laan* of *straat* worden zoveel mogelijk gediversifieerd. Desgelijks straatnamen met als naamdonors personen die alleen door hun voornaam verschillen.

In enkele gevallen werd echter tolerantie in acht genomen. Dit was inz. het geval waar namen, die alleen door *straat*, *laan* en dergelijke verschillen, in elkaars onmiddellijke buurt liggen, daar ze bij de bewoners ter plaatse voldoende bekend zijn en ook voor vreemden geen erge lokaliseringsproblemen kunnen opleveren. Zo bv. de Alfons Braeckmanlaan en de Victor Braeckmanlaan te Sint-Amandsberg, die in elkaars verlengde liggen. Naar dezelfde persoon of zaak genoemde namen van straten, die op verre afstand van elkaar liggen en dus tot verkeerde oriëntatie aanleiding kunnen geven, werden wel liefst gedifferentieerd. Zo bv. Edward Anseeleplein te Gent en Edward Anseelelaan te Gentbrugge. Bij Frans Spaestraat en Bernard Spaelaan leek het verschil voldoende groot om beide te handhaven.

De Commissie is dus minder ver gegaan dan de Gentse straatnamencommissie die in 1942 werd opgericht en die al te ijverig is geweest bij het vervangen van oude functionele namen door onjuiste benamingen. Enerzijds werd in naamparen als Korte Mere en Lange Mere, Lange Schipgracht en Korte Schipgracht, Groot Meerhem en Klein Meerhem, Meersstraat en Korte Meersstraat telkens een van de twee geëlimineerd, hoewel ze, ook omdat ze bij elkaar lagen, tot geen verwarring aanleiding konden geven, en dat terwijl diezelfde commissie elders bv. een Leemeersstraat creëerde. Wat anderzijds die commissie in de plaats stelde was veel erger, bv. Beemdstraat voor Korte Meersstraat; *beemd* is immers een woord uit de Brabantse toponymie, dat in Vlaanderen niet artificieel had mogen ingevoerd worden.

Dit roept meteen het probleem van de foutieve straatnamen op. Hiermede worden bedoeld namen die door de Gentse commissie van 1942 of door gemeentelijke bureaucratieën of lokale vorsers in de loop van de 19de of 20ste eeuw uit oude documenten opgediept en verkeerd gelokaliseerd werden, ofwel namen die op grond van etymologisch gefantaseer in hun uiterlijke vorm aangetast werden.

Zo bv. Marka. Oorspronkelijk lag Wondelgem daar waar nu de Maisstraat is, te Gent. De kerk verviel in de 16de-17de eeuw. Omstreeks 1685 werd een nieuwe kerk gebouwd aan wat nu Kerkdries heet, vroeger Vroonstalledries (966 *dominicalis curtis Fronestalla*). Dit werd het nieuwe parochiale centrum.

Wondelgem maakte, samen met Ekkergerm, Evergem en Sleidinge, in de vroege Middeleeuwen de fiscus Marka uit (864 *Marka*, 966 *Marca*). Van dit domein, dat bezit was van de Sint-Baafsabdij en hoogstwaarschijnlijk aan deze abdij of aan de H. Amandus geschonken was door koning Dagobert in de 7de eeuw, is het latere graafschap Evergem de voortzetting. Omdat Vroonstalle in 966 de *dominicalis curtis*, het centrale heerlijke hof van de fiscus Marka genoemd wordt, moet Marka wel de vroegere naam zijn van Vroonstalle. De naam is prehistorisch (Ligurisch *Marnankom?*). Zoals het prehistorische *Balawom* voortleeft in de huidige Blauwstraat (1262-79 *Belau*, ± 1280 *Balau*, 1368-74 *Balau*, 1374 *an Belau*, 1445 *int Balau*, 1483 *de Balau strate*), ten westen van Vroonstalledries, zo lijkt ook Marka voort te leven in de huidige Morekstraat (1445 *in Merrec*, *in Merhec*, *an Merrecstrate*, 1575 *de strate ghenaeempt tmareck*, 2de helft 18de eeuw *Maerk straete*), ten oosten van Vroonstalledries.

Omdat Marka van verre geleet op Mariakerke, moet men te

Mariakerke de veronderstelling geopperd hebben dat Marka Mariakerke was. Nochtans was Mariakerke bezit van de Sint-Pietersabdij en heeft blijkbaar nooit deel uitgemaakt van de fiscus Marka. De oude vormen zijn trouwens totaal verschillend (9de eeuw, kopie 941 *Meron*, 1140 *Meren*, 1466 *Meerkerke*); de naam klimt op tot Germaans *marim*, datief meervoud van *mari* „waterplas”. Het gemeente-bestuur van Mariakerke creëerde, blijkbaar in de 20ste eeuw, een Markastraat. Toen te Mariakerke een heemkundige kring gesticht werd, nam deze de naam Marka aan. Inmiddels werd ook te Wondelgem een Marcastraat gecreëerd en, op grond van een onlogische splitsing van de oudste naamvorm van Wondelgem (966 *Gundinglehem*, 1130 *Gundlegem*, uit *Gundilinga haim*, d.i. woning van de lieden van Gundilo), in de onmiddellijke buurt daarvan een Gundlichstraat en een Heemstraat.

De heerlijkheid Schouwbroek, een naam die „rietmoeras” betekent, lag in het lage noordwestelijke gedeelte van Mariakerke. In de 20ste eeuw werd een Schaubroeckstraat gecreëerd, op het hoogste punt van de Kolegemkouter, in het zuidoosten van de gemeente.

De Damstraat was vroeger de rechtlijnige straat op de grens van Wondelgem en Mariakerke, die nu Lusthofstraat heet. De huidige Damstraat is een daarop uitkomende straat, de vroegere Eksterstraat.

Te Drongen lag de Luchterendries, centrum van het gehucht Luchteren, aan de huidige Kerkstraat, dichtbij de Kruisstraat. De Luchterenstraat was tot in de 19de eeuw de naam van de Kerkstraat. Thans ligt de Luchterenstraat op verre afstand daarvan: de vroegere Halewijnstraat.

Nog te Drongen heet een stuk van de vroegere Halewijnkouter nu Landegemsekouter, hoewel de historische Landegemkouter vanzelfsprekend op Landegem ligt.

Het domein Sloten omvatte het huidige Sint-Amansberg, Oostakker, Desteldonk en Mendonk alsmede het Sint-Baafsdorp. Het centrum ervan, de Slotendries, is het huidige Oostakker-Lourdes. Te Sint-Amansberg heeft men in de 20ste eeuw een Slotenstraat gecreëerd op verre afstand van Slotendries.

In de 19de eeuw werd de naam Oostakkerstraat gegeven aan de grensstraat tussen Gent en Sint-Amansberg (dat vóór 1872 deel uitmaakte van Oostakker), helemaal ten onrechte, omdat die straat niet leidt naar Oostakker doch precies aan de tegenovergestelde kant ligt.

Te Gent was de Groenebriel het plein dat in 1942 van Fabriek-

plaats omgedoopt werd tot Sint-Vincentiusplein. De Palingstraat (reeds 1322 *Paeldingstrate*), een straat die naar dit plein leidt, werd toen herdoopt in Groene Briel, hoewel een briel een plein is.

De Saliestraat te Gent (reeds 1350 *Saelgestrate*) werd in 1942, zonder dat er enige aanleiding toe bestond, omgedoopt tot Kromme Elleboog, op grond van de onjuiste bewering dat dit de vroegere naam zou geweest zijn.

De spellingvormen Slijpstrate en Sleepstrate hebben te Gent van de 16de tot de 18de eeuw naast elkaar bestaan, denkkelijk ter aanduiding van een uitspraak *slj:p*. Uiteindelijk werd Slijpstraat de enige gangbare naamvorm. In 1942 werd Slijpstraat door Sleepstraat vervangen omdat men met de etymologie geen raad wist. Nochtans is alleen Slijpstraat etymologisch begrijpelijk; vergelijk Slijpe in West-Vlaanderen. De Slijpstraat is een laaggelegen, vroeger slijkerige straat.

Ijperstraat heeft men in 1942 gewijzigd tot Iepenstraat omdat de straat bezwaarlijk kan genoemd zijn naar de stad Ieper. Toch is Ieperstraat de enige juiste vorm: *ieper*, oude nevenvorm van *iep*, ook ontleend in het Frans: *ypréau*.

Wat moet men doen met al die jammerlijke straatnaamwijzigingen? In enkele gevallen heb ik terugkeer tot de vroegere, etymologisch juiste vorm aangeprezen. Zo bv. Persellestraat, genoemd naar de Persellepoort, zulks in aansluiting bij de oude vormen (1323 *ter Podersellen porten*, 1325 *ter Puederselle porte*, 1329 *ter Pedersellen porten*, 1456 *bijder Peerselle poerte*) en in overeenstemming met de uitspraak in de volksmond. In 1942 heeft men het absurde Petercellestraat ingevoerd omdat men er het Latijnse *Petri cella* in zocht. In feite is het dezelfde naam als Puurs: aan het Belgisch ontleend *puura*, met de betekenis „kalf” nog bewaard in de Lex Salica (*podero*) + *sali* „herdershut”.

Helaas zijn die foutieve namen nu doorgaans ingeburgerd. Herstellen van de vroegere, etymologisch juiste vorm is in de meeste gevallen niet haalbaar. Vele straten kregen een nieuwe naam in 1942, keerden al dan niet tot hun vroegere naam terug in 1944, worden in 1979 nogmaals omgedoopt. Het wordt een gesol met namen.

Nu beleven we, in het zog van de fusies, opnieuw een rage van straatnaamveranderingen. Men houdt zijn hart vast bij de gedachte, wat al onheil er in 1977-79 aangericht wordt.

In het verleden werden soms ook straatnamen gewijzigd die voor de bewoners onaangename associaties opriepen. Zo bv. werd in 1942 te Gent Rioolstraat veranderd in Brioolstraat, te Sint-Amansberg

Ezelstraat in Heizelstraat. Het principe is aanvaardbaar, hoewel het toenmaals ingevoerde alternatief bedenkelijk is: *bricol* is een onbekend woord en Heizel is een toponiem uit Brussel; daarenboven leidt Heizelstraat tot verwarring met Heiveldstraat, eveneens te Sint-Amansberg.

Het beantwoordt aan de verlangens van de omwonenden om ook Edisonsteeg te Sint-Amansberg te vervangen: niemand woont graag in een steeg en de straat zal trouwens worden doorgetrokken over grond van de bloemisterij Haerens, zodat August Haerensstraat, naar een van de meest verdienstelijke bloemisten te Sint-Amansberg, hier aangewezen lijkt.

Wat tenslotte de naamvormen betreft, is de chaos in groot-Gent zo groot, dat de Commissie zich genoodzaakt zag om ook hieraan aandacht te besteden en een uniforme regeling aan te bevelen.

2. Criteria bij het elimineren.

Bij het elimineren werden vooral twee criteria in aanmerking genomen, die weliswaar in de meeste gevallen gelijklopend, doch soms met elkaar tegenstrijdig zijn.

Het eerste criterium is het aantal inwoners. De naam van die straat blijft bewaard, waar het grootste aantal inwoners gevestigd is. Subsidiair heeft een winkelstraat voorrang vóór een andere. De voorkeur dient immers uit te gaan naar die oplossing die voor de bewoners van een straat, globaal gezien, de minst nare financiële gevolgen heeft. Zo bv. zijn er in de Schoolstraat te Sint-Amansberg 223 inwoners, in die te Oostakker 212, te Ledeberg 127, te Zwijnaarde 68, te Wondelgem 49. Sint-Amansberg heeft hier dus voorrang.

Het tweede criterium is van historische en toponymische aard. Die straatnaam blijft behouden, die historisch het meest verantwoord is.

Oude straatnamen, van vóór de 19de eeuw, hebben voorrang ten opzichte van namen uit de 19de-20ste eeuw. Oude straatnamen zijn immers functioneel: er is een verband tussen de naam en de topografie. Recente straatnamen daarentegen zijn meestal willekeurig gekozen door de bureaucratie en zijn zelden topografisch verantwoord.

Het spreekt bv. vanzelf dat de bekende Veldstraat te Gent (reeds 1164 *platea de Velde*), een relict uit Gents agrarisch verleden, bewaard blijft, hoewel er in de Veldstraat te Gentbrugge en in die te Wondelgem meer inwoners zijn.

Het is even vanzelfsprekend dat de Kouter te Gent (1281 *Cultura*, 1306 *de Coutre*) behouden blijft; nochtans zijn er in de Kouterstraat te Gentbrugge en in die te Wondelgem meer inwoners.

De Borluutstraat te Sint-Denijs is genoemd naar de voormalige heerlijkheid Borluut aldaar. Het is een oude weg die loopt van het vroegere kasteel Borluut (dat niet mag verward worden met het hof ten Handvate dat nu kasteel Borluut genoemd wordt) naar de kerk te Sint-Denijs-Westrem. De Borluutstraat te Gent daarentegen werd pas aangelegd in 1900 en de naam werd willekeurig gekozen.

Bij de vier Winkelstraten ging de strijd tussen die te Oostakker en die te Wondelgem. De Winkelstraat te Oostakker (1478 *de Winkelstrate*) is genoemd naar het hof te Winkel ($\pm$ 1212 *Teodericus vanden Wincle*, 1350 *voer den Winkel*), gelegen in een hoek van die straat. De Winkelstraat te Wondelgem loopt van Vroonstalledries naar het Winkelgat ($\pm$ 1280 *Woutre uten Wincle*, 1374 *up den Winkel*, 1576 *twijnckel gat*), de hoofdtoegang tot de Kouter die daar hoekig is. Het aanzienlijk groter aantal inwoners te Wondelgem gaf de doorslag.

De heel lange Bosstraat te Drongen, reeds vermeld in 1604, bleef bewaard en niet die te Gentbrugge, waarvan de naam blijkbaar eerst uit de 19de of 20ste eeuw stamt, hoewel er in laatstgenoemde meer inwoners zijn.

De Kolegemstraat te Wondelgem loopt naar Kolegem, terwijl de Kolegemlaan te Mariakerke op een grote afstand van Kolegem ligt en de naam dus niet verantwoord is.

Soms werd de keuze tussen oude homonieme straatnamen bepaald doordat zich voor de ene een alternatief aanbood en voor de andere niet. Aldus bleef bv. de Koestraat te Gent (1326 *de Coestrate*), nogmaals een relict uit Gents agrarisch verleden, omdat de naam Koestraat te Wondelgem (1576 *de Coestrate*) kon vervangen worden.

Een met het tweede criterium verwante stelregel was deze om, bij straten genoemd naar een personaliteit, de straatnaam te behouden in die deelgemeente waar die persoon gewoond heeft of begraven werd. Zo bv. dient de Cyriel Buyssestraat bewaard te blijven daar waar Cyriel Buysse woonde, te Afsnee, hoewel er in de gelijknamige straat te Gentbrugge meer inwoners zijn. Desgelijks hoort de Jozef Paelinckstraat thuis te Oostakker, waar hij woonde; zo ook de Jef Tinelstraat; de Maurice Maeterlinckstraat te Oostakker, waar hij 's zomers verbleef; de Oscar De Gruyterstraat te Gentbrugge, waar hij begraven werd. Waar de betrokken persoon zowel met Gent als met een randgemeente een band heeft, heeft de randgemeente voorrang, omdat er voor Gent zelf nog een grote reserve is van personaliteiten, die ontbreekt in de randgemeenten.

Een laatste criterium tenslotte was dit van de begripsvelden: straten

waarvan de namen tot hetzelfde semantisch veld behoren, bv. vogels, bloemen, schrijvers, schilders. Waar dergelijke namen in groepsverband optreden, werden zij bij voorkeur behouden. Waar zij geïsoleerd te voorschijn treden, werden zij het vlugst opgeofferd.

Zo bv. werden alle straten genoemd naar de Bijloke, het bekende Gentse hospitaal, bewaard in de buurt van dit hospitaal. De geïsoleerde Bijlokestraat te Sint-Amansberg, hoewel herinnerend aan een oud toponiem alhier (1442 *de Biloostrate*), verdwijnt.

In de buurt van het Sint-Pietersstation zijn reeds een aantal straten genoemd naar leden van het Belgisch vorstenhuis: Koningin Maria Hendrikaplein, Koning Leopold II-laan, enz. Daarom werden alle dynastieke namen hier geconcentreerd en elders geëlimineerd.

Aan het Strop is er reeds een groep van vier straten genoemd naar jaargetijden: Zomerstraat, Winterstraat, Lentestraat, Herfststraat. De geïsoleerde De Somerstraat te Sint-Amansberg, genoemd naar een bloemisterij die hier gevestigd was, moet dus verdwijnen.

3. Toponymie.

De oude straatnamen, namelijk die van vóór de 19de eeuw, waren functioneel: er was een rechtstreeks verband tussen de naam en de benoemde plaats. Daardoor zijn ze een weerspiegeling van het topografisch verleden. De Voldersstraat heet zo omdat hier in de late Middeleeuwen werkelijk volders geconcentreerd woonden. De naam Kouter herinnert eraan dat hier werkelijk in de 11de-12de eeuw een aaneengesloten akkercomplex was. De Hoogpoort, de belangrijkste straat van de Middeleeuwse stad, lag werkelijk op het hoogste gedeelte van de stad.

Bij de straatnaamgeving en straatnaamvervanging dient men zo dicht mogelijk aan te sluiten bij de traditionele naamgeving. Enerzijds moet men zich laten leiden door gelijkaardige principes. Inspiratie dient dus gezocht te worden in de actuele toponymie, d.i. benamingen die in de volksmond gebruikelijk zijn voor bepaalde plaatsen, alsmede in de actuele topografie: gebouwen enz. die aan die plaats een individueel uitzicht verlenen. Anderzijds dient geput te worden uit het rijke reservoir van de historische toponymie: de vroegere benaming van een plaats, alsmede van de historische topografie: gebouwen enz. die eertijds kenmerkend waren voor die plaats. Daarbij dient aan twee hoofdvereisten te worden voldaan: de vlekkeloosheid van de naamvorm en de exactheid van de lokalisering.

De huidige Gentse straatnamencommissie heeft bij het uitwerken van alternatieve namen overvloedig geput uit de actuele toponymie en topografie, bv. Slokkeboomsteeg te Sint-Amansberg omdat dit beluik zich bevindt op een plaats die in de volksmond genoemd wordt 't Slokkeboomke, of de Groenestaakstraat te Mariakerke naar de bekende en oude herberg van die naam. Ook heeft men zich vermeid in herinneringen uit een recent verleden, bv. Boer Janssensstraat te Gentbrugge, naar de ponymanege van boer Janssens, een attractie voor de Gentenaars in het begin van deze eeuw, of Waterkluiskaai te Sint-Amansberg, naar de „Cahiers van de Waterkluis” uitgegeven door Paul De Ryck die hier woonde.

De voornaamste bron voor de straatnaamvervanging was evenwel de historische toponymie.

Een jaar lang heb ik haast al mijn tijd besteed aan de reconstructie van de oude toponymie van alle deelgemeenten. Vroeger reeds had ik een aanzienlijk Middeleeuws materiaal verzameld. Thans werden de landboeken en omvangrijke heerlijke renteboeken uit de 17de-18de eeuw exhaustief geëxcerpeerd en de toponiemen zo nauwkeurig mogelijk, aan de hand van oude kaarten, gelokaliseerd. De oude namen werden overgebracht op afdrukken van Poppkaarten ($\pm$ 1860), welke door het Centrum voor Bodemkartering in het Geologisch Instituut van de Gentse Rijksuniversiteit verkocht worden.

Waar landboeken of heerlijke renteboeken vergezeld zijn van bijhorende parcellaire kaarten, hetzij los in rolvorm, hetzij in het landboek zelf, was de taak eenvoudig en kon de oude toponymie minutieus gereconstrueerd worden. Dit was met name het geval voor Mendonk en Zwijnaarde. Doorgaans echter zijn de oude parcellaire kaarten in de loop van de 19de of 20ste eeuw in de gemeentehuizen verloren gegaan. In die gevallen moest ik mij met partiële kaarten behelpen: kaarten van een deel van de parochie ofwel kaarten van de bezittingen van een abdij, een kerk, een adellijke familie, enz. Op die manier konden toch delen van het grondgebied van Wondelgem, Drongen, Afsnee, Sint-Denijs-Westrem gereconstrueerd worden. Voor andere parochies, bv. Desteldonk en Mariakerke, zijn tiendekaarten ter beschikking, die weliswaar een globaal maar niet gedetailleerd beeld geven. Voor Gentbrugge, waarvoor oude kaarten zo goed als geheel ontbreken, konden de toponiemen uit de landboeken niettemin approximatief gelokaliseerd worden. Helaas heb ik voor grote delen van bv. Oostakker en Drongen weliswaar een enorm aantal toponiemen uit de landboeken geëxcerpeerd, maar ze zelden precies kunnen lokali-

seren. De bruikbare toponiemen zijn dus ongelijk over de deelgemeenten verspreid.

De alternatieve namen, door de commissie voorgesteld, zijn bij voorkeur aan deze toponymische reconstructiekaarten ontleend. Prachtige historische vondsten werden gedaan.

Een van de totnogtoe niet geïdentificeerde bezittingen met kerk van de Sint-Baafsabdij was 1003 *Mereshem*, 1019-30 *Merskhem*, 1040 (aan het diploma van 1003 ontleend) *Mereshem*. Deze plaats lag in de gouw Brabant en volgt in de bedelbrief van abt Othelbold (1019-30) onmiddellijk op Melle. Volgens Othelbold werd *Merskhem* door graaf Arnulf na de Noormannenstorm geusurpeerd en aan leenmannen doorgegeven.

Bij de reconstructie van de oude toponymie van Gentbrugge bleken de landerijen ten zuiden van de Dries te worden genoemd: 1601 *op Meerschem*, 1694 *op Meersch*. De centrale boerderij vóór het hek van de Dries wordt in 1601 vermeld als *goet ter Meersch dattemen nu noempt de Goykens*. Daar Gentbrugge tot het patronaat van de Sint-Baafsabdij behoorde, grenst aan Melle en in de voormalige gouw Brabant ligt, ligt het voor de hand om *Merskhem* uit de 11de eeuw met Meersch en het goed ter Meersch uit de 17de eeuw te identificeren.

In groot-Gent zijn er twee Heldenpleinen. Een ervan moet weg. Dat te Gentbrugge ligt precies daar waar het 11de-eeuwse *Merskhem* moet hebben gelegen. Meersemdries is een gedroomd alternatief.

Ook zijn er in groot-Gent twee Fabriekstraten: een te Wondelgem en een te Gentbrugge. Die te Gentbrugge, aan de Schelde, heette in de 19de eeuw de Aardstraat en voordien de Aard (1760 *den Haert*). Dit woord betekent „aanlegplaats”. Op de Poppkaart ziet men duidelijk dat de Aardstraat in het verlengde ligt van iets wat zeer goed een Romeinse weg kan geweest zijn: een lange rechte lijn die een brede grensscheiding vormt tussen de in visgraatverband erop uitkomende akkers, van de Leenstraat tot de Vogelhoekstraat. Ingevolge de oprichting van het Vormingsstation is dit alles verdwenen. De Leenstraat zelf, die nu opgenomen is in de Peter Benoitlaan, behoort eveneens tot dit rechtlijnig tracé. De Aard aan de Schelde lijkt dus het eindpunt geweest te zijn van de vermoedelijke Romeinse weg. In de naam Gentbrugge zelf kan *brugge* niet betekenen „brug”, daar hier nooit een brug over de Schelde bestaan heeft. Naar alle waarschijnlijkheid heeft het woord hier dezelfde betekenis als Oudnoors *bryggia* „landingsbrug, steiger”. Gentbrugge zal dus de havenbrug

geweest zijn waar de Romeinse weg op de Schelde uitkwam, vervolgens ook de woonkern die daar ontstond en waar later ook de kerk (de huidige Sint-Simon- en Judaskerk) gebouwd werd. Merkwaardig is nog dat de landerij ten oosten van de Aardstraat de naam Oudeburg droeg (1694 *een stucxken lants ghenaeempt den Houdenburch*). Ligt het niet voor de hand om aan de Fabriekstraat te Gentbrugge haar oude naam Aardstraat terug te geven en de Fabriekstraat te laten voortbestaan te Wondelgem?

Een van de landerijen in Vlaanderen die het vroegst vernoemd worden, is Heming (814-40, kopie 941 *in loco qui dicitur Heminga*; de *-a* is de uitgang van de datief enkelvoud mannelijk). Deze plaats kon precies gelokaliseerd worden te Sint-Denijs-Westrem: ± 1427 *up Heeminc*, 1463 *up Heemingh*, 1675 *op Heeminck*. Juist daar komt het Baron Cyriel Buysseplein voor naamverandering in aanmerking. Mijn voorstel was dan ook Heming, hetgeen op verzoek van de mensen ter plaatse Hemingpark geworden is.

Dank zij de uitkomsten van het toponymisch onderzoek kan de gewenste diversifiëring van de straatnamen soms ook bereikt worden door wederinvoering van de historisch juiste vorm. Zo bv. klimt Walputstraat te Oostakker blijkens de oude vormen (± 1210 *Wlputte*, $\pm 1236-38$ *Wulput*) op tot *Wulputte* „wolfskuil”. Vergelijk 1201 *Wlfsputte* te Sint-Gillis-Waas. Door invoering van de vorm Wolfputstraat kan verwarring met Hendrik Waelputstraat vermeden worden.

De Boonstraat te Wondelgem heeft als oude vormen: 1445 *in den Buent*, 1610 *de Buentstrate*. De spelling *Boonstrate* (reeds in de 18de eeuw) is dezelfde als in *koning*, *molen* tegenover *keuning*, *meulen*. Die landerij werd genoemd naar buntgras. Differentiatie ten opzichte van de Boomstraten kan dus bekomen worden door invoering van de vorm Buntstraat.

Het toponymisch onderzoek laat ook toe foutieve schrijfwijzen te herstellen. Zo bv. dient Eedstraat te Zwijnaarde Heetstraat gespeld te worden.

4. Dorp, kerk, molen, kouter.

In noordelijk Oost-Vlaanderen heet het dorpscentrum meestal Dorp. Diversifiëring kan, in overeenstemming trouwens met vormen in de volksmond, bekomen worden door *dorp* te laten voorafgaan door de naam van de deelgemeente: Desteldonkdorp, Mendonkdorp, Oostakkerdorp.

Kerkstraten en Kapellestraten kunnen verschillend gemaakt worden door de straat te noemen naar de of een patroonheilige : Sint-Daniëlstraat te Ledeborg (naar de voormalige Sint-Daniëlkapel aldaar), Sint-Aldegondestraat en Sint-Gerolfstraat te Drongen, Sint-Corneliusstraat te Mariakerke, Sint-Markoenstraat te Wondelgem.

Kloosterstraten kunnen de naam krijgen van het klooster of van de orde waartoe het behoort, bv. Jozefienestraat te Sint-Kruis-Winkel.

Kouterstraten kunnen genoemd worden naar die kouter : Afsneekouter, Gentbruggekouter.

Molenstraten naar de molen : Wittemolenstraat te Sint-Amandsberg.

Stations : Zuidstationstraat, Drongenstationstraat, Merelbekestationplein.

5. Plaats, plein.

Het woord Plaats lijkt, vanaf de 13de-14de eeuw, in een groot deel van de Nederlanden, vooral in Vlaanderen maar ook in Hollandse steden, gebruikt te zijn geweest ter aanduiding van het centrale dorpsplein vóór de kerk, of, in steden, het centrale plein vóór het stadhuis, de hoofdkerk, enz., waar de ambachten voor beraadslagingen vergaderden, waar werkzoekende arbeiders uit de textielsector zich kwamen aanbieden, enz. Het woord is ontleend aan Noordfrans *place*, *plache* met dezelfde betekenis; dit laatste klimt op tot het Latijnse *platea*.

De vroegste vermelding in Middelnederlandse teksten is: (1294, Brugge) *so wat knapen van den vulres ambochte die ter plaetchen comt die werc hevet...* (Corpus 2060). Is dit de Simon Stevinplaats? In familienamen: 1290 *Beatrix de Placha*, te Vlierzele; 1295 *Alisa de Plachen*, te Rozebeke (Latijnse teksten); ± 1300 *Arnoud van der Plache*, Oudenaarde.

Te Gent duidt het woord vooreerst de huidige Botermarkt aan (1317 *ande plaetche vor de halle*, 1350 *an de plache bi scepen huus*), vervolgens ook het Sint-Veerleplaatsje, nu Sint-Veerleplein genoemd (1353 *Sente Verhilden plaetse*) en het Garenplaatsje, nu Edward Anseeleplein, dat echter oorspronkelijk de Plasch heette.

In 1399 heten te Brugge alle pleinen reeds *plaetse*⁽⁴⁾.

⁽⁴⁾ J. DE SMET, De Brugsche straatnamen in 1399, in: *Feestbundel H.J. Van de Wijer (Leuven, 1944)*, I, 331-363.

Vooraf in de zuidelijke helft van Oost-Vlaanderen is het woord vanaf de 14de eeuw zeer gewoon ter aanduiding van het centrale dorpsplein, bv. 1354 *de place te Sente Lievijns Houthem*, 1389 *te Viane aen de plaetse*, 1401 *binden dorpe van Assenede upten zuuthouc vander plaetse*.

In de Gentse deelgemeenten was Plaats gebruikelijk ter aanduiding van het pleintje vóór de kerk te Mariakerke (1624 *ande plaetse byde kercke*) en te Zwijnaarde (1689 *aende plaetse van Swynaerde*).

Een kaart van de huidige verspreiding van de benaming Plaats gaf Willem PÉE⁽⁵⁾.

Ook in Nederland was of is nog de benaming Plaats voor het centrale plein vóór het stadhuis gebruikelijk o.m. te Leiden, Den Haag, Amsterdam, Utrecht. Het pleintje bij de Hofvijver in Den Haag heet nog steeds Plaats. Te Utrecht is er nog altijd een Maria-plaats (1445 *Sinte Marien plaets*)⁽⁶⁾ en een Vredeplaats.

Achteraf is het woord *plein* opgekomen, dat ontleend is aan het Franse *plain* en waarbij men allereerst denkt aan een grote open ruimte, bv. oefenplein, Sint-Pietersplein te Gent.

Dat *plaats* een foutieve vertaling zou zijn van het Franse *place*, zoals LEENEN beweert, is, in het licht van de geschiedenis van het woord, onjuist. Dat *plaats*, zoals hij zelf en de KCTD voorhouden, overal door *plein* dient vervangen te worden, is onaanvaardbaar. Ook PÉE kwam op voor het goede recht van *plaats*. Men behoude het woord *plaats* daar waar het reeds vóór de 19de eeuw, d.i. vóór de officiële verbastering van de namenschat, traditioneel was. Elders, waar het inderdaad een klakkeloze vertaling is van het Franse *place*, voere men het woord *plein* in.

Zelf heb ik te Gent Mariakerkeplaats voorgesteld, naast Drongenplein en Ledeborgplein (twee ruime pleinen).

6. Personaliteiten.

Waar geen toponiemen voorhanden zijn, kunnen straten genoemd worden naar personaliteiten.

⁽⁵⁾ Willem PÉE, De namen voor de gemeentekom in de Zuidnederlandse dialecten, in *Naamkunde* 2 (1970), 41-49.

⁽⁶⁾ P.J. MEERTENS en W. MOLL, Middeleeuwse en moderne straatnaamgeving, *Leuven*, 1953 (= *Toponymica* 15), p. 17. MEERTENS vermeldt op p. 17 nog een Sint-Jansplaats te Nijmegen in 1424 en op p. 25 een Weversplaats te 's-Hertogenbos in 1462.

Benoeming van plaatsen naar personen is een sedert de prehistorie veelvuldig toegepast principe. Tal van nederzettingen, boerderijen, enz. zijn genoemd naar de stichter van die nederzetting, landerijen naar een gebruiker ervan, straten naar een markante aanwoner. Dit procédé heeft in de volksmond nog niets van zijn productiviteit ingeboet. In al die gevallen ontstaat de plaatsnaam terwijl de naamdonor nog leeft.

Net zoals de familienamen, werden ook de straatnamen pas op het einde van de 18de eeuw officieel vastgelegd. Te Gent werden de gebruikelijke namen in 1785 op blikken bordjes aan de straathoeken aangebracht. De officiële naamgeving begint in de Franse tijd; berucht zijn de toenmalige potsierlijke „vertalingen” in het Frans. Vanaf de 19de eeuw worden straten door de bureaucratie genoemd naar gedenkwaardige personages, naar lokale notabelen, vaak terwijl ze nog aan de macht zijn, ook naar abstracte begrippen als vrijheid, liefdadigheid, verbroedering, enz. Tal van onbelangrijke burgemeesters, schepenen, grondbezitters enz. worden vereeuwigd in een straatnaam. Verband tussen de naam en de benoemde plaats wordt niet meer principieel nagestreefd.

Na de Franse tijd begint de bureaucratische naamvervanging op grote schaal opnieuw tijdens de Tweede Wereldoorlog: in 1942 en in 1944. Oude functionele straatnamen worden vervangen door namen van verzetslieden, onuitspreekbare ellenlange namen van bevrijdende geallieerde regimenten (zo bv. werd te Oostakker de Peperstraat omgedoopt tot Second Scottish Cameronian Regimentstraat), enz.

Om aan al dergelijke excessen paal en perk te stellen werd door de Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie bepaald dat personen, naar wie straten genoemd worden, historisch belangrijke personages moeten zijn die sedert ten minste vijftig jaar overleden zijn. Later werd deze termijn tot twintig jaar teruggebracht.

Het decreet van 1977 bepaalt alleen nog dat de naamdonor moet overleden zijn. „De naam van een nog levende persoon mag niet worden gebruikt. In aanmerking komen enkel de namen van uit historisch, wetenschappelijk of algemeen-maatschappelijk oogpunt belangrijke figuren. Hierbij wordt de voorkeur gegeven aan figuren die voor de gemeente of voor de onmiddellijke omgeving van betekenis zijn geweest”.

De voorkeur van de Gentse straatnamencommissie is uitgegaan naar verdienstelijke personages uit de diverse deelgemeenten zelf: die er gewoond hebben of eventueel begraven werden. Zo mogelijk werd

hun een straatnaam gegeven ter plaatse zelf waar zij hun activiteit uitgeoefend hebben.

Zo bv. werden in de voormalige bloemistengemeenten Sint-Amandsberg, Gentbrugge en Ledeborg vooraanstaande bloemisten in aanmerking genomen, liefst precies daar waar hun bloemisterij destijds gevestigd was.

Desgelijks kunstenaars, geleerden enz. die in een deelgemeente woonachtig waren, bv. Hans Van Werveke te Sint-Denijs-Westrem, of in een deelgemeente begraven werden, bv. Filip De Pillecijn en Frans Masereel te Sint-Amandsberg.

In een stad als Gent is er nog een hele reserve aan beroemde Gentenaars. De commissie is dan ook zuinig geweest met nationale of internationale figuren.

Wanneer een persoon algemeen bekend is onder zijn schuilnaam, werd deze gekozen, bv. Johan Daisne.

Het decreet bepaalt nog dat de naam van een lid van de koninklijke familie, overleden of nog in leven, enkel mag worden gebruikt indien, door bemiddeling van de Minister van Binnenlandse Zaken, vooraf de instemming van de Koning werd verkregen.

7. Titulatuur en voornamen.

Momenteel vertonen de Gentse straatnamen, inzake titulatuur en voornamen, één grote chaos. Overtollige titels, waaronder geen mens de persoon in kwestie in naamlijsten zal opzoeken, bv. Rector August Vermeylenstraat, Schepen Eylenboschplein, Hoofdman Zannekinstraat, Sir Winston Churchillplein, Dominee Martin Luther Kingstraat, enz. Onjuiste titels, bv. Dokter Jozef Vercoulliestraat (hij was integendeel professor), Graaf Maurice Maeterlinckstraat (hij heeft de grafelijke titel niet aanvaard). Deze titelzucht is te Gent ingevoerd in 1942 en riekt naar het Duits. Verder willekeurig een of meer voornamen, geen voornaam, enz.

Overeenkomstig de huidige tendens, heeft de commissie voorgesteld om alle titels, zowel adellijke als academische en ambtelijke, weg te laten en de persoon aan te duiden met zijn eerste voornaam voluit en zijn familienaam. Dus Ferdinand Snellaertplein, Jules Boulvinstraat, Nikolaas Zannekinstraat.

Zo bv. neemt de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde sedert 1969 de titels van haar leden niet meer op in de ledenlijsten gepubliceerd in haar Jaarboeken.

De commissie heeft voorgesteld, titels alleen aan te wenden :

a) als de persoon algemeen bekend is met zijn titel en met voor- of achternaam, bv. Pater Damiaanstraat, Kardinaal Mercierlaan (hoewel ik persoonlijk zelfs voor Damiaan Deveusterstraat en Désiré Mercierlaan niet zou terugschrikken);

b) bij namen uit het Belgische koningshuis, bv. Koning Leopold II-laan, Koningin Maria Hendrikaplein;

c) wanneer bij weglating het twijfelachtig wordt welke persoon bedoeld wordt, bv. Graaf Arnulfstraat, Gravin Johannastraat.

Een reden te meer om de titels weg te laten is dat, bij toepassing van art. 7 van het decreet, de meest essentiële biografische gegevens bondig meegedeeld zullen worden op het straatnaambord.

Het verdient aanbeveling om in alle straatnamen de eerste voornaam van de persoon voluit op te nemen (of zijn twee voornamen, als hij algemeen zo bekend is, bv. Jan Frans Willemsstraat, Martin Luther Kingstraat).

Het in de 19de eeuw ontstane Noordnederlandse gebruik om in geschriften bij namen van mannen (en met uitzondering van namen van schrijvers enz.) de voornaam te vervangen door de gezamenlijke initialen van alle voornamen, is niet navolgenswaardig, zeker niet in straatnamen. Straatnamen dienen immers ook uitgesproken te worden. Als ik ooit een straatnaam krijg, dan wens ik niet dat men zou zeggen Em Gysselingstraat, want zo heet ik niet.

Het komt voor dat een persoon algemeen bekend is met zijn tweede voornaam en niet met zijn eerste, bv. omdat zijn eerste voornaam aan zijn ouders tegen hun wil opgedrongen werd ingevolge de eertijds streng gehandhaafde vernoemingsgewoonte naar grootvader of peter, of omdat hij zelf zijn tweede voornaam verkiest. In dat geval verdient het aanbeveling om hem te noemen zoals hij het zelf wenste en zoals hij algemeen genoemd wordt, bv. Oscar De Gruyterstraat.

Parallel daarmee dient men die vorm van de voornaam over te nemen die door de persoon zelf gebruikt werd en waaronder hij algemeen bekend is. Velen hanteren bv. een Nederlandse voornaamvorm en niet de officiële Franse die door de bediende van de burgerlijke stand genoteerd werd in het geboorteregister. Dus Staf Bruggenstraat doch Maurice Maeterlinckstraat. Zijn voor een bepaalde persoon twee voornaamvormen in gebruik, dan verkieze men de Nederlandse, dus Karel de Kerchovelaan.

8. Diverse principes bij de naamwijziging.

Namen kunnen gediversifieerd worden door er een bepalend woord aan toe te voegen, bv. Goudvinkstraat, Paasleliestraat.

Straten die in elkaars verlengde liggen kunnen dezelfde naam krijgen, nu de gemeentegrens toch niet meer bestaat.

Men waken erover dat men geen naam geeft die op geringe afstand aan de overkant van de gemeentegrens reeds voorhanden is. Zo bv. had men te Wondelgem een Breedbroekstraat en te Mariakerke een Breebroekstraat gecreëerd, beide parallel met elkaar en met de gemeentegrens op 200 meter van elkaar.

Franse constructies worden vernederlandst. Dreef De Mil te Ledeberg wordt Frans De Mildreef.

9. Gentstraat, Antwerpsesteenweg.

Volgens LEENEN zou het straatnaamtype Gentstraat in de betekenis „straat leidend naar Gent” gewestelijk Westvlaams zijn; buiten West-Vlaanderen zou het foutief zijn; overal zou het door het type Gentse straat dienen te worden. Dit werd eveneens door de Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie voorgeschreven.

Ook aan deze uitspraak is geen historisch onderzoek voorafgegaan.

Als men de samenstellende afleidingen (type *Aski-burg-jam*, nu Asberg) buiten beschouwing laat, is het oudste type (type 1) van samenstellingen datgene waarin het eerste lid onverbogen blijft, m.a.w. de stam als zodanig representeert (stamcomposita), bv. *Hulta-haim*, nu Houtem.

Vervolgens zijn daar samenstellingen bijgekomen die uit samen-koppelingen zijn ontstaan (type 2). Het eerste lid kan zijn :

a. een substantief in de genitief enkelvoud :

aa. vocalische stam, bv. *wulfas dung*, nu Wulfsdonk;

ab. consonantische stam, bv. *Pasikan dala* (datief), nu Passendale;

dale;

b. een substantief in de genitief meervoud :

ba. vocalische stam, bv. *Walha haim*, nu Walem;

bb. consonantische stam, bv. *falkana burg*, nu Valkenburg;

c. een adjectief, bv. *alda burg*, nu Oudburg, datief Oudenburg, Oudenburg.

Door afslijting van de buigingsuitgang is al vroeg type 2bb met 2ab, type 2ba met type 1 samengevallen.

Wanneer in een samenstelling het eerste lid de naam van een

nederzetting was, dan lijkt in de vroegste tijd niet de nederzettingsnaam als zodanig op te treden, doch wel de naam van de bewoners van die nederzetting, namelijk in de genitief meervoud. Deze bewonersnaam werd van de nederzettingsnaam afgeleid door middel van het suffix *-a-* of *-ja-*.

Voorbeelden met suffix *-a-* zijn: 9de kopie 11de eeuw in *Heslema-holta*, naast een eveneens onbekend *Heslem* vermeld in Holland; 804 kopie ± 1103 in *Flaisteshaimo marac* (lees *marca*), te Fließem, Regierungsbezirk Trier; 959 *Madalbergo straza*, een weg van Montaubaur naar Malberg, Bad Ems.

Voorbeelden met suffix *-ja-* zijn: 814-40 kopie 941 in *Gothemia ogian*, de ooiën van Gotten; 830 kopie 941 in *Ramaringahemia agrum*, in *Ramariggahemia mariscum*, de akkers resp. meersen van Amegem, Olsene.

De uitgang van de genitief meervoud is reeds afgesleten in: 768-814 kopie 941 *Culingahem accra*, de akker van Kolegem, Bachte-Maria-Lerne.

Mede als gevolg van de afslijting van die buigingsuitgang kwam al spoedig een nieuw type van bewonersnamen op, namelijk composita met *warjas*, genitief meervoud *warja*. Met dit woord werden reeds in de Oudgermaanse tijd namen van volksstammen gevormd. Omdat na consonant de *w* wegviel, is *warja* al vroeg tot een suffix *-arja* verschrompeld, waardoor het nauwelijks nog te onderscheiden was van het aan Latijn *-ārius* ontleende suffix. Het is uiteindelijk *-ere*, *-er* geworden. Vroege voorbeelden te onzent zijn: 820-22 kopie 941 in *Barloria mariscum*, de meersen van Baarle, Drongen; 821-23 kopie 941 in *Bracalaria mariscum*, de meersen van Brakel, Sint-Martens-Latem; 839 in *Vacheria accrum*, *Facheria accrum*, de akkers van Vake, Maldegem.

Tenslotte zijn, met een gelijkaardige functie, namelijk als eerste lid in samen koppelingen, en ongetwijfeld onder Romaanse invloed, plaatsnaamadjectieven met suffix *-isk* ontstaan. Dit suffix is een equivalent van het Latijnse suffix *-ensis*. In het Romaans moest zowel Germaans *-isk* als Latijn *-ensis* fonetisch samenvallen tot *-eis* > *-ois*. Het vroegste voorbeeld van een dergelijke samen koppeling is 670 kopie 10de eeuw *via Mansuerisca*, 950 kopie 13de eeuw *via Mansuuarisca*, een weg in de Hoge Venen. Vanaf de 13de eeuw treft men heel wat dergelijke straatnamen in het Noordfranse taalgebied aan, bv. 1275 *le voie valenchenoise* bij Cambrai. Thans nog la rue Esquermoise te Rijsel, in de richting van Esquermes. Als gesubstantiveerd adjectief is het

vroegste voorbeeld 723 kopie 961 *infra Mempisco*, 821 kopie ± 1300 *in pago qui dicitur Mempiscus* „het Menapische”, naast 737 kopie 941 *in pago Menpisco* „de Menapische gouw”. Dit beantwoordt helemaal aan *Atrebatensis* > Artois, *Veromandensis* > Vermandois, enz.

Door de afslijting van de buigingsuitgang is het type bewonersnaam in de genitief meervoud op *-a*, *-o* + substantief (*Heslema holta*, *Madalbergo straza*) al vroeg niet meer te onderscheiden van de stamcomposita (*Hulta-haim*). Alleen het conservatieve Fries bewaart nog lang de uitgang van de genitief meervoud (Dantumadeel). Toch mag redelijkerwijs aangenomen worden dat in alle samenstellingen met een schijnbaar onverbogen plaatsnaam als eerste lid, hieraan een bewonersnaam in de genitief meervoud is voorafgegaan. Bv. 898 in *Iulihgeuue*, de Gulikgouw; 981 in *Zulpihgoue*, de Zülpichgouw. In Duitsland zijn van dit type in hoofdzaak in de Rijnprovincie relicten bewaard, bv. Kölnstraße te Bonn. In Engeland is het gewone type gebleven: Oxford Street. In het gehele Nederlandse taalgebied duiken in de 13de-14de eeuw voorbeelden op. Bv. in het (Limburgse) goederenregister van Oudenbiezen: 1280 *bi Perken strote*, p. 10, te Rijkhoven; 1280 *ane Herderen gaet*, p. 18, te Riemst; 1282 *ane Pideringen strote*, p. 57, te Pieringen. In het oudste leenregister van Holland, 1287 (Corpus pp. 491-516): *Alfen ambocht* (naast *Alfer ambocht*), *Hanewijc gherechte*, *Ketelambocht*, *Leyderdorp ambacht*, *Nortike ambocht*, *Oudenborch made*, *Wassenare ambacht*. Thans nog bv. Biltstraat te Utrecht. Brabant levert veel voorbeelden op. Het type is bijzonder levenskrachtig gebleven in Vlaanderen. Bv. 1167 *Gantstrata*, 1444 *ande Ghendstrate*, te Outer; 1219 *Helverdinga strata*, de weg van Ieper naar Elverdinge; ± 1215 *Vornambah*, Veurnambacht; 1249 *den Ghintwege* (datief), te Velzeke. Het is in Vlaanderen nog steeds zeer dominerend.

Ook in appellatieven afgeleid van toponiemen is dit type eenmaal algemeen Nederlands geweest, bv. 1227 *genthalster*, 1277 *ghistelsayen*, 1286 *Dordrecht bijr* en *Duseborg bir* te Dordrecht.

Het jongere type, dat op *-er* uit *warja*, is eveneens algemeen Germaans geweest. In Engeland was het vooral in Kent verbreid, bv. Canterbury. In Pas-de-Calais en in Vlaanderen lijkt het tot in de 11de-12de eeuw productief gebleven te zijn, bv. 1170 *Holevelderled* te Serques; 1178 kopie ± 1220 *Milhamerled* te Millam; 1219 *Liswegerhe*, 1284 *Lissewegher hee*, waterloop van Brugge via Lissewege naar Blankenberge; 1293 *Hulster ambacht*; 1293 *Axlare ambocht*. Vanaf de 13de eeuw is het hier alleen nog in relicten bewaard. Brabant en

Holland leveren talrijke voorbeelden op, bv. Amsterdam, Rotterdam. In Limburg en in Duitsland heerst het bijna alleen⁽⁷⁾.

Dit type is ook in appellatieven bekend, bv. haarlemmerolie.

Het jongste type, dat met adjectieven op *-isk*, lijkt in Vlaanderen op te komen in de 13de eeuw, zodat zijn verschijnen wellicht samenhangt met het afsterven van *-er*. Het vroegste voorbeeld is Brugs ambacht (1264 *van den Bruxen ambochte*), in de 13de eeuw concurrerend met Bruggeambacht (1267 *Brughambocht*). Praktisch tegelijk duikt het gesubstantiveerde adjectief 't Sijseelse op (1269 *scepenen vanden Zieselschen ... int Zieselsche*). Zo nog 1287 *Praetsche*, te Brugge (Corpus 1191). Vroege geïsoleerde voorbeelden zijn verder: 1285 *neven den Ghenschen woch*, naast *op den Ghenwoch*, te Heurne, Oudenaarde (Corpus 1038); 1288 *die Ghentsce Leye*, te Maldegem (Corpus 1258); 1294 *scepenen van den Ardenburschen moere* (Corpus 1970); 1300 *tusschen den tveen Ardenburghschen weghe*, te Sint-Kruis bij Brugge (Corpus 2803).

In de 14de-15de eeuw wordt in Vlaanderen het adjectivische type in een stijgende mate aangewend ter aanduiding van belangrijke verkeerswegen. Zo bv. te Gent 1363 *de Dendermonde strate*, zo nog eenmaal in 1380, maar anders vanaf 1364 (*de Dendermonsche strate*) steeds het adjectief. Desgelijks te Gent 1393 *ten Audenaerdschen weghe waert*, 1463 *an de Zwijnaertsche strate*, maar 1378 *in Wondelghem steghe*. Te Kortrijk binnen de stad 1327 *Riselstrate*, 1355 *Doernicstrate*, maar buiten de stadspoorten 1365 *up den Oudenaertschen wech*, 1391 *up den Bruxschen wech*. Zo ook elders. Te Gent wordt het adjectief ook in de namen van de stadspoorten ingevoerd (1348 *van der Denremontscer poorten*), maar wat dit betreft blijft West-Vlaanderen bij het oude type: Kortrijk 1391 *Doernicpoerte*.

Wanneer in de namen van belangrijke verkeerswegen in de 16de eeuw het woord *heerweg* en vervolgens in de 19de eeuw het woord *steenweg* in gebruik komt, blijft in die namen het adjectief bewaard. Thans is in Vlaanderen bij namen op *straat* het type Gentstraat algemeen gebruikelijk, bij namen op *steenweg*, *voetweg* en dergelijke het adjectivische type: Brusselsesteenweg.

Het adjectivische type heeft zich in de 14de-15de eeuw ook over Brabant en Holland verbreed. In deze gewesten werd het evenwel ook in namen van landerijen, waterlopen, enz. ingevoerd, bv. 1399

⁽⁷⁾ Zie eveneens A. VAN LOEY, Het suffix *-er* in plaatsnamen, in *Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie* 17 (1943), 279-298.

en passim *de Hoeboecsche heide*, naast 1410 *aen Hoboker heijde* te Wilrijk⁽⁸⁾. Utrecht bewaart met zijn Biltstraat binnen de stad, Biltseweg daarbuiten (leidend naar De Bilt) een oudere, met Vlaamse steden vergelijkbare toestand.

In Limburg heeft het adjectivische type weinig wortel geschoten. Een vroeg voorbeeld is hier: 1305 *ent Rijmsche velt*, te Riemst (Oudenbiezen, p. 108).

Sedert de 13de eeuw is in het gehele Nederlandse taalgebied het adjectivische type ook in benamingen van maten, munten, enz. gebruikelijk.

Dat het type Gentstraat fout zou zijn, is een onaanvaardbare bewering. Men handhave of herstelle de traditionele naamvormen, zoals die vóór de 19de eeuw, de tijd van de officiële verbastering van de namen, bestonden en nog in de volksmond leven⁽⁹⁾.

10. Modernisering van de spelling.

De thans gebruikelijke straatnamen dienen, net zoals de namen van gemeenten enz., gespeld te worden overeenkomstig de huidige spelling van de Nederlandse taal. Dat de spelling van plaatsnamen zou moeten gearchaïseerd worden omdat ze relictien zijn uit het verleden, getuigt van onwetendheid. Steeds is de spelling van plaatsnamen mee geëvolueerd met die van de taal zelf. Het is dan ook een misvatting dat oude spelling diegene zou zijn welke is overgeleverd in familienamen. De spelling van de familienamen werd pas officieel vastgelegd in 1796. Daardoor vertonen ze de chaotische, van streek tot streek verschillende spelling die toen in Vlaams-België gebruikelijk was en die gekenmerkt wordt door een opeenstapeling van overtollige lettertekens, zoals klerken in de 17de-18de eeuw ook zo wijd mogelijk schreven en een zo ruim mogelijke interlinie lieten omdat ze per blad betaald werden.

Te Gent schrijve men dus Boudelokaai, Koningsdonkstraat, Poekstraat, Zingemkouterstraat enz.

Oude spelling blijft wel bewaard in familienamen optredend in plaatsnamen.

⁽⁸⁾ R. VAN PASSEN en K. ROELANDTS, Toponymie van Wilrijk, *Leuven en Brussel*, 1967, p. 103.

⁽⁹⁾ Cf. G. GEERTS -- F. DEBRABANDERE -- M. GYSSELING -- J. LEENEN, Toponymische en orthografische varia, in *Wetenschappelijke Tijdingen* 24 (1964-65), 309-322.

Ook fonetische afwijkingen van de standaardnederlandse vorm worden weggewerkt: Mespelstraat wordt Mispelstraat.

11. Aaneen- of vaneenschrijven.

Inzake het aaneen- of vaneenschrijven van straatnamen waarin het eerste bestanddeel een verbogen adjectief is en het tweede *straat* of een zinverwant woord, bestaan tegenstrijdige opvattingen.

De voorschriften van de KCTD bepalen dat in dergelijke straatnamen de twee delen los van elkaar geschreven worden en beide een hoofdletter krijgen: Lange Straat, Leuvense Straat, Luikse Plein. LEENEN verdedigde in 1944 vaneenschrijven, met een kleine letter in het tweede deel, bij adjectieven op *-s*, aaneenschrijven bij andere adjectieven, in 1962 overal aaneenschrijven⁽¹⁰⁾.

In Van Dale, Groot woordenboek der Nederlandse taal, 1961⁸, p. xxx, schrijft C. KRUYSKAMP: „Het verdient aanbeveling ook straatnamen volgens deze regel [d.i. aaneen] te schrijven: *Leidsestraat*, *Oudedijk*”.

In Nederland is het aaneenschrijven een ingeburgerde gewoonte, die ook in Vlaams-België hoe langer hoe meer ingang vindt.

Adjectieven die niet, en zulke die wel het suffix *-s* uit *-isk* bevatten, dienen afzonderlijk beschouwd te worden.

a. In de eerste groep lijkt er geen wezenlijk verschil te bestaan tussen adjectieven die hun buigingsuitgang bewaard en andere die deze verloren hebben (bv. Hoogpoort te Gent, vroeger Hogepoort). Ook in appellatieven met een adjectief als eerste lid is vaak de buigingsuitgang bewaard (bv. *hogeschool*); niettemin worden ze als composita aangevoeld. Composita, gegroeid uit samenkoppelingen met bv. een adjectief als eerste lid, kunnen zich immers ook door andere kenmerken als het wegvallen van een buigingsuitgang, onderscheiden van gelijkaardige woordgroepen in losse opeenvolging. Zo bv. betekeniswijziging (een hogeschool is geen hoge school), afwijkende accentuering (in *hogeschool* draagt *school* het accent, in *hoge school* daarentegen *hoge*), niet meer voortbestaan van een van de delen als afzonderlijk woord.

Dergelijke kenmerken treden ook op in straatnamen, zodat deze wezenlijk als composita aangevoeld worden. De Hogeweg te Gent

⁽¹⁰⁾ J. LEENEN, Aaneenschrijven van straatnamen, in *Wetenschappelijke Tijdingen* 22 (1962), 261-269. Hiertege J. L. PAUWELS, Aaneenschrijven van straatnamen, in *Wetenschappelijke Tijdingen* 23 (1963), 9-20.

heeft niet meer het uitzicht van een hoge weg en het woordaccent ligt op *weg*. De Langestraat te Wondelgem is, sedert de uitbreiding van de Kanaalzone, geen lange straat meer. De Bredestraat te Oostakker is slechts in haar middenstuk breed en bij het Dorp zelfs heel smal. In *Groenebriel* ligt het woordaccent op *briel*, en het woord *briel* is al lang uitgestorven. Dat de straat Krommewal haar naam ontving van een waal, een kolk die daar eertijds was, kan alleen door het opzoeken van oude vormen vastgesteld worden. Dat er op de Krommeboom te Oostakker ooit een kromme boom was, herinnert zich niemand meer.

Uit dergelijke voorbeelden blijkt overtuigend dat straatnamen bestaande uit een adjectief en een appellatief, ook als de buigingsuitgang bewaard is, composita zijn en dus als composita, d.i. aaneen, dienen te worden geschreven.

b. Ook bij straatnamen met een adjectief op *-s* uit *-isk* als eerste lid, kan er in vele gevallen onmogelijk aan getwijfeld worden dat het om composita gaat. Bij Brugsepoort, naam van een Gentse stadswijk, denkt alleen nog een etymoloog aan de stadspoort die daar stond vóór het midden van de 19de eeuw. Daarenboven ligt het woordaccent op *poort*. Bij Sassekaai en Sassevaartstraat weten slechts enkele historici of etymologen dat de voorloper van het Kanaal van Terneuzen, eertijds de Sasse Vaart, genoemd is naar het stadje Sas-van-Gent. Dat de Oude Brusselseweg te Gentbrugge destijds de verkeersweg was naar Brussel, kan men alleen achterhalen door archiefonderzoek. Waarom de Eksaardserijweg te Oostakker zo heet (1618 *den Exaerschen rijwech, den rijwech vanden heere van Exaerde*), is vooralsnog niet duidelijk. Ook de Antwerpsesteenweg te Sint-Amandsberg is momenteel bezig een versteend toponiem te worden; wie te Gent naar Antwerpen wil, neemt nu een andere weg. Al deze namen zijn composita, net zoals *Engelsman*, *Fransman*, *Geldersman*, enz. Eén enkele regel zou, ook in twijfelgevallen, toepasselijk moeten zijn op alle straatnamen en op alle soortgelijke toponiemen bestaande uit een adjectief en een appellatief: aaneenschrijven. Dus Deinsesteenweg, Vlaamsekaai, Vinderhoutsedam, net zoals Smalleheerweg enz.

c. Een apart geval is datgene waarin het aan *straat* of een zinverwant woord voorafgaande naamdeel op zichzelf een samenstelling of samen-koppeling is beginnend met een adjectief of een telwoord, bv. de naam van een herberg (in de Tinnen Pot, in de Drie Sleutels), van een kloostergemeenschap (Zwarte Zusters, Rode Lijvekes), enz.

Gelijkaardige appellatieven worden aaneengeschreven. Voorbeelden uit Van Dale zijn : (p. xxix :) jongemeisjestaal, oudemannenhuis, Lievevrouwkerk, (in de alfabetische lijst :) armeluiskind, grotemensenkost, grotestadsmensen, Guldensporenslag, kortegolfzender, langebaandruverij, oudeklerenmarkt, rodekruisauto, rodekruiszuster, witte-wijvenkuil, tweedeklascoupé, eenrichtingsverkeer, elfstedentocht, twaalfmijlsgrens (in tegenstelling met : oude mannen, arme lui, grote mensen, Rode Kruis, enz.).

Indien het compositum echter ongewoon aandoet, gebruikt men een koppelteken : kleine-boerenpartij.

In afwijking daarvan, schrijft de KCTD voor, in straatnamen de twee leden van dergelijke samen koppelingen en zelfs samenstellingen elk met een hoofdletter te schrijven en beide te verbinden door een koppelteken, bv. Lange-Brugstraat.

LEENEN (1962) wenst integendeel de spelling van appellatieven ook op straatnamen toe te passen.

Het is evident dat de spellingnormen dezelfde moeten zijn voor plaatsnamen en voor appellatieven.

Te Gent werd voorgesteld : Driesleutelsstraat, Drietorekensstraat, Elfnovemberstraat, Goudenleeuwplein, Guldenvliesstraat, Grootkanonplein, Lozevissersstraat, Oudebareelstraat, Rijkeklarenstraat, Rodekoningstraat, Tinnenpotstraat, Twaalfapostelenstraat, Tweebruggenstraat, Vijfwindgatenstraat, Wijzemanstraat, Zwartzustersstraat.

Doch, omdat de samenstelling ongewoon aandoet : Politieke-Gevangenenlaan, Verenigde-Natieslaan, Poolse-Winglaan, Blijde-Inkomststraat, Broederlijke-Weversplein, Zonder-Naamstraat (genoemd naar de filantropische vereniging Zonder naam niet zonder hart, Sans nom non sans cœur), Rerum-Novarumplein.

Ter wille van de religieuze inhoud wordt een koppelteken aanbevolen bij : Heilig-Bloedstraat, Heilige-Geeststraat, Heilig-Hartplein, enz.

d. Is integendeel het tweede lid van een samengesteld toponiem zelf een toponiem, dan zijn de huidige spellinggebruiken of spellingvoorschriften bijzonder tegenstrijdig.

In straatnamen bestaande uit een verbuigbaar adjectief en een toponiem dat nog duidelijk als eigenaam aangevoeld wordt, is het aangewezen om beide los van elkaar te schrijven. Te Gent bv. Grote Huidevettershoek, Klein Raamhof, Kleine Gentstraat, Kleine Schuurstraat, Korte Kruisstraat, Lange Boomgaardstraat, Lange Schipgracht,

Lange Steenstraat, Oude Beestenmarkt, Oude Brusselseweg, Oude Houtlei. Doch Langemunt, dat blijkens zijn eindaccent en onbegrepen tweede lid een onverbreekbaar compositum geworden is.

Gemeente- en gehuchtnamen beginnend met een in huidig Nederlands onverbuigbaar adjectief, bv. *oost-*, *west-*, *neder-*, *op-*, *over-*, worden traditioneel in één woord geschreven, bv. Noordscharwoude, Oostdongeradeel, Oostduinkerke, Oosteeklo, Westvleteren, Westrozebeke, Zuidlaren, Nederboelare, Neerlanden, Neerwinden, Optrakel, Ophasselt, Overboelare.

Het verdient aanbeveling, dezelfde traditionele spelling te handhaven in straatnamen, bv. te Gent Achtermuide, Voormuide, Achterleie, Achtervisserij.

Traditioneel werden vroeger ook gelijkaardige namen van rivieren en landstreken aaneengeschreven (Westvlaanderen, enz.). Dat is in Nederland nog steeds de gewoonte (Zuidholland, Westfriesland, enz.). Daarmede is ook de Lijst der aardrijkskundige namen van Nederland (Leiden, 1936), in overeenstemming (Noordholland, Zuidbeveland, Nederrijn, Oosterschelde, Westzaan, enz.). De huidige spellingregels schrijven echter een koppelteken voor (Zuid-Holland, West-Friesland, Zuid-Afrika, West-Indië, bij Van Dale, p. 2375, zelfs West-Falen), doch alles aaneen te laten in afleidingen (Noordhollander, Zuidhollands, Westfries, Oostvlaams, Westvlaming, Westindisch); Van Dale doet dit zelfs in samenstellingen (westindiëvaarder). Het is een aanfluiting van het gelijkvormigheidsbeginsel. Hoe moeilijk de huidige regeling is, blijkt uit Van Dale zelf, waar op p. 1384 *Oostvlaming* staat, maar op p. 1383 s.v. *oosterling Oost-Vlaming*. Het ware beter alles aaneen te schrijven.

e. Een koppelteken wordt aangewend als een onverbuigbaar adjectief volgt : Heerweg-Noord. Een dergelijke bureaucratische papieren constructie is eigenlijk strijdig met het levende taalgevoel.

12. De verbindingsklank -s.

In samen koppelingen en daaruit ontstane samenstellingen was in het Middelnederlands de -s de buigingsuitgang van de genitief enkelvoud mannelijk en onzijdig, sterke flexie (bv. 1260 *Sente Jans hus*, Gent), in het oudste Oudnederlands tevens van de genitief enkelvoud vrouwelijk, sterke flexie (bv. *Amarōs furdu*, nu Amersfoort), in jonger Middelnederlands, hoewel in Vlaanderen reeds in de 13de eeuw, daarenboven de genitief meervoud van namen op -are, -ere (bv. te

Brugge 1274 in die *Voelre strate* zonder *-s*, 1278 in die *Vulres strate* met *-s*, 1282 van den *vulres ambochte*, Corpus 269, 403, 679).

In het Nieuwnederlands heeft een omstructurering plaats gehad. Hoewel in composita veel feitelijke relictten van de voormalige genitief bewaard zijn (bv. *smidshamer*), heeft *-s* thans een welluidendheidsfunctie (bv. *bruidskleed*) of wordt als een meervoudsuitgang aangevoeld (bv. *meisjesafdeling*).

Daar de huidige straatnamen voorraad in de loop van vele eeuwen tot stand is gekomen, is er geen eenvormigheid. In composita waarin het eerste lid op *-s* uitgaat, kan die *-s* de uitgang zijn van een versteende genitief enkelvoud (Sint-Pietersplein) of van een oud of recent meervoud (Voldersstraat) of een welluidendheidsfunctie hebben (Bevrijdingslaan). Gelijkssoortige namen met en zonder *-s* komen naast elkaar voor. Oudere straatnamen die met een heiligennaam samengesteld zijn, bevatten een genitief-*s*, bv. Sint-Lievenspoort, Sint-Kwintensberg, Sint-Martensstraat, Sint-Michielsstraat. In recente straatnamen verschijnt de heilige steeds in de nominatief: Sint-Jozefstraat, Sint-Amandplein. Vroeger stond een persoonsnaam in een straatnaam steeds in de genitief (bv. 1368 in *sbeeren steghe*, 1372 *Stopenberghs steghe*, 1463 *Hebbrechts strate*), thans steeds in de nominatief, en oude genitieven werden zelfs door nominatieven vervangen (*De Beersteeg*).

Door het naast elkaar bestaan van oude en jonge straatnamen, van functionele en van artificiële straatnamen, is de kwestie van de verbindings-*s* hier nog veel ingewikkelder dan bij appellatieven.

In samengestelde appellatieven waarvan het tweede lid begint met een *s*, wordt een analogische *-s* toegevoegd wanneer in gelijkaardige samenstellingen met hetzelfde eerste lid en een niet met *s* aanvangend tweede lid, uitsluitend of overwegend een *s* gehoord wordt. Dus *stationsstraat* naar analogie van *stationsweg*, *dorpschool* naar analogie van *dorpskerk*. De keuze is vaak subjectief omdat soms zowel vormen met als zonder *s* gebruikelijk zijn.

In straatnamen aanvaardt LEENEN een *-s* in oude genitieven of waar duidelijk een meervoud aangevoeld wordt, maar raadt de analogische *-s* af, dus Dorpstraat. De KCTD schrijft wel de analogische *-s* voor.

Persoonlijk zou ik opteren voor :

een *-s* in oude genitieven (Sint-Martensstraat) en in duidelijke meervouden (Voldersstraat, Drietorekensstraat);

een analogische *-s* in functionele straatnamen (Dorpsstraat);

geen *-s* in straatnamen met een toponiem als eerste lid (Baarledorpstraat: dit is niet de Dorpsstraat van Baarle, doch een straat

genoemd naar Baarledorp; desgelijks Zuidstationstraat, genoemd naar het Zuidstation);

geen analogische *-s* waar er geen functioneel verband bestaat tussen de straat en haar naam, bv. bij straten door de administratie op artificiële wijze genoemd naar abstracte begrippen (Liefdadigheidstraat, Verbroederingsstraat);

geen *-s* in twijfelgevallen (bv. Koningstraat te Gent: het betreft een oude familienaam, thans gereïnterpreteerd als *koning*).

13. Alfabetisering.

De alfabetisering dient te geschieden volgens het eerste belangrijke woord. Een lidwoord is geen belangrijk woord: het is pas in de loop van de vroege Middeleeuwen ontstaan in de Germaanse en de Romaanse talen. Een voorzetsel is wel een belangrijk woord. Dus: Campagne (De), Hekers (De), Kamp (Het), maar: Aan de Bocht, Bij Sint-Jacobs, Ter Platen, Tussen 't Pas.

Uitzondering: De Pintelaan, omdat in de naam van de gemeente De Pinte het lidwoord met het substantief als het ware vergroeid is.

Naar een persoon genoemde straatnamen dienen in commerciële naamlijsten zowel onder de voornaam als onder de familienaam opgenomen te worden. In de omgangstaal wordt in straatnamen de voornaam immers vaak weggelaten. Familienamen beginnend met *De* of *Van* worden in Vlaams-België overeenkomstig het levende taalgebruik ondergebracht onder *De* resp. *Van*.

Gent.

Maurits GYSSELING